

Жуковська Марія Владиславівна
студентка III курсу,
Спеціальності «Українська мова і література та українознавство»

Науковий керівник
кандидат історичних наук, доцент
Подобед Олена Андріївна

«Феномен ляльки-мотанки в українській культурі»

Актуальність дослідження ляльки-мотанки зумовлена тим, що у сучасному суспільстві спостерігається тенденція до відновлення українських традицій, зокрема до мистецтва створення ляльки. Лялька-мотанка для української культури є не тільки дитячою іграшкою, а й цінним джерелом інформації, адже вона втілює у собі сакральний зміст, відображає особливості світогляду українців. Важливо зберегти знання про технологію виготовлення та функціональні особливості ляльок-мотанок.

Загалом історіографію проблеми можна поділити на 3 групи: дореволюційну, радянську та сучасну українську. До першої групи належить, зокрема, дослідницька праця етнографа Марка Грушевського «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» [2].

Більшість досліджень мистецтвознавця Олександра Найдена була здійснена у радянський період, однак його праці побачили світ у незалежній Україні. Так, у праці «Українська народна іграшка» [4] автор якомога повніше розкрив образ української народної ляльки, висвітлив її семантичні прообрази та історичні прототипи, визначив її місце і роль в українській іграшковій культурі.

Лялька-мотанка належить до екологічних ляльок. Здебільшого такі ляльки виготовлялися з підручних природних матеріалів (соломи, тканини, воску, глини), тому сучасні дослідники називали їх «екологічними» ляльками. З такими ляльками пов'язано чимало календарних і родинно-побутових обрядів, таких як обряди на свято Купала, Колодія, Зелені свята, народження дитини. Основна їх функція захисту від злих сил пов'язана з язичницькими міфологічними уявленнями.

Лялька-мотанка явище, притаманне лише українській культурі. Особливість її будови полягає у тому, що при виготовленні майстрині не використовують ані голок, ані ножиць, утворюють ляльку шляхом мотання тканини.

Лялька-мотанка виконує ігрову функцію. Яскравим прикладом ігрових ляльок-мотанок є зайчики-мотанки, яких робили на швидку руку бабусі, аби розважити дитину. Багато ігрових ляльок зустрічаємо у Карпатах. Окрім того, мотанка виконує функцію оберегу. Так, удавнину мати, в очікуванні дитини, робила ляльку-мотанку, яка символізувала дитя. Перш ніж покласти в колиску новонароджену дитину, в неї клали цю іграшку, і вона ставала оберегом дитини, символом зв'язку дитини з усім родом. Також лялька-мотанка виконувала ще й магичні функції: її робили, щоб викликати або припинити дощ, залагодити сварку в родині, забезпечити добру подружню пару.

Ляльки Середньої Наддніпрянщини, або ж вузлові ляльки, є найяскравішими представниками власноруч зроблених народних українських іграшок. Вони здебільшого мають ритуальне, обрядове призначення. Цим зумовлена їхня будова. Характерною особливістю вузлових ляльок є відсутність рук та ніг, хрест із ниток на обличчі, для створення якого використовують різнобарвні нитки, в окремих населених пунктах можливі зовсім безликі ляльки, або ж ледве промальованими рисами обличчя.

Дуже мало збереглося відомостей про народні ляльки, як і самих ляльок. Деякі елементи технології виготовлення цих іграшок безнадійно втрачено. Після виходу праці О. Найдена, увага до ляльок-мотанок активізувалася, люди почали відроджувати традиції виготовлення таких ляльок, створювати сучасні зразки за традиційними орієнтирами. У селах ляльки-мотанки більше не виробляють, однак з'явилися майстри-

аматори і професіонали, які створюють нові авторські зразки ляльок-мотанок з урахуванням народних традицій, тим самим поповнюючи народну культурну скарбницю.

Українська лялькова культура сьогодні набуває великої популярності, постійно розвивається, таким чином підтверджуючи що у сучасному суспільстві панує ідея відродження української культури та традицій.

Список використаної літератури:

1. Герус Л. М. Українська народна іграшка / Л.М. Герус — Львів, 2004. — 264 с., іл.
2. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. — К. : Либідь, 2011. — 256 с.
3. Маховська С. Міфологічна семантика традиційної народної іграшки // Наукові виклади. — 2009. — №1 — С. 66-69.
4. Найден О.С. Українська народна іграшка. — К. : «Стилос», 2007 — 240 с.
5. Найден О. Початкова семантика українських народних ляльок та перехід їх обрядових функцій в ігрові // Народна творчість та етнографія. — 1986. — № 1. — С. 13-15.